Ευτοπία 1

για την άμεση και την οικονομική δημοκρατία

για τον ελευθεριακό-συνομοσπονδιακό κοινοτισμό

ΤΕΥΧΟΣ 1ο — ΜΑΡΤΗΣ 1999

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πλησιάζοντας το τέλος της χιλιετίας, γινόμαστε αντικείμενα και υποκείμενα μιας βίαιης αναπροσαρμογής της κυρίαρχης πραγματικότητας. Η παγκοσμιοποίηση της αγοράς, σε συνδυασμό με τη σταδιακή διάλυση του «κράτους πρόνοιας» επιφέρουν ραγδαίες ανακατατάξεις σε ολόκληρο τον κόσμο.

Η μεταβίβαση όλο και περισσότερης πολιτικής εξουσίας σε υπερεθνικούς σχηματισμούς (ΕΕ., NAFTA, ASEAN, Σύνοδος 7+1, Δ.Ν.Τ., Παγκόσμια Τράπεζα), η συγκρότηση επιχειρηματικών συμμαχιών σε πλανητικό πλέον επίπεδο, ο μετασχηματισμός της εργασιακής διαδικασίας μέσω αναδιάρθρωσης της παραγωγής αλλά και των νέων τεχνολογιών που τη συνεπάγει, καθώς και η εντεινόμενη υποβάθμιση του περιβάλλοντος συνιστούν τα σημαντικότερα από τα νέα χαρακτηριστικά που επιδρούν σε όλο το φάσμα της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Η εμμονή σε θεωρητικά εργαλεία και πρακτικές (κόμμα, συνδικάτο κτλ.) οι οποίες εξάντλησαν τη δυναμική τους στην κρατική συνδιαχείριση και στην ανατροφοδότηση του καπιταλισμού δεν μπορεί να συνοδεύεται με μεγάλες προσδοκίες. Ο παραδοσιακός συνδικαλισμός αποκτά –και πρακτικά πλέον– συγκεκριμένα όρια. Το σύστημα αναιρεί τις επιμέρους μεταρρυθμίσεις που είχε υποχρεωθεί να παραχωρήσει και το παραδοσιακό πλαίσιο διεκδικήσεων που ζητά την επιστροφή του σε μία προγενέστερη «προστατευτική» περίοδο είναι ανεπαρκές. Ο μονόδρομος της αιτηματολογίας και του «μερικού» που ακολουθήθηκε στο πλαίσιο της ανάπτυξης του «κοινωνικού κράτους» ωθεί σε αδιέξοδο όσον αφορά την ανατροπή του κοινωνικού συστήματος. Διότι, πώς μπορούν τα παραδοσιακά συνδικαλιστικά προτάγματα να αναπτύξουν μια αληθινά ριζοσπαστική προοπτική όταν εμφανίζονται διαρκώς νέες κοινωνικές ομαδοποιήσεις όπως και νέες διαστρωματώσεις στον εργασιακό κυκεώνα οι οποίες μεταβάλλουν το στερεότυπο δίπολο μεταξύ εργάτη και αφεντικού; Άνεργοι, μετανάστες, προσωρινοί απασχολήσιμοι, άστεγοι, ηλικιωμένοι είναι μόνο μερικές από τις κατηγορίες οι οποίες υφίστανται το «θρίαμβο» της οικονομίας. Πού μπορεί να φτάσει ένας συνδικαλιστικός αγώνας όταν οι εργαζόμενοι τρέμουν στην ιδέα ενός εκσυγχρονιστικού πνεύματος που θα τους καθηλώσει στα ταμεία ανεργίας ή μιας μεταφοράς ενός εργοστασίου εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά –σε κάποια «υπανάπτυκτη» ή «νεοαναπτυσσόμενη» χώρα– προκειμένου τα αφεντικά να μειώσουν το κόστος της παραγωγής με φτηνά εργατικά χέρια και να ησυχάσουν από τις απεργίες;

Μήπως εκτός των άλλων θα έπρεπε να αφήσουμε στην άκρη όπως μας προτείνουν σύσσωμες οι οργανώσεις και τα κόμματα της καθεστωτικής αριστεράς κάθε λόγο για την κατάργηση της μισθωτής δουλείας προκειμένου να διεκδικήσουμε για όλους\ες έναν πενθήμερο εκβιασμό και ένα «ελεύθερο» Σαββατοκύριακο;

Ας μη γελιόμαστε. Η ανακήρυξη της εργατικής ή οποιασδήποτε τάξης ή κοινωνικού στρώματος σε επαναστατικό υποκείμενο, της πολιτικής βελτίωσης ή διατήρησης των εργασιακών συνθηκών και εντέλει η οποιαδήποτε λογική της «διάβρωσης του συστήματος από τα μέσα» δεν έχει οδηγήσει παρά στην ισχυροποίηση του κράτους ως υπεργραφειοκρατικού θεσμού λήψης αποφάσεων, των οικονομικών διακρίσεων και της αναπαραγωγής του διαχωρισμού των κοινωνικών ρόλων.

Η αντίθεση ανάμεσα στην κυριαρχία και την ελευθερία, ανάμεσα στην οικονομική ανισότητα και την κοινοκτημοσύνη είναι βασική και θεμελιακή. Από τη μια θριαμβεύει επί πτωμάτων ο κόσμος της διαμεσολάβησης καθιστώντας κάθε όψη της ζωής ένα χειραγωγημένο γίγνεσθαι κι από την άλλη διανοίγεται ο κόσμος της κοινωνικής αυτονομίας και της αυτοδιεύθυνσης με δείγματα αυτοθέσμισης στο οργανικά πολύπλευρο κοινωνικό κι ατομικό ζήτημα. Η άμεση δημοκρατία εκκινώντας από την αρχαία αθηναϊκή πόλη αποτελεί μια βαθιά ριζωμένη τάση των συλλογικών απελευθερωτικών εγχειρημάτων.

Σ' αυτόν το δεύτερο κόσμο θα θέλαμε να γεννηθούμε κι έναν τέτοιο κόσμο θέλουμε να γεννάμε σε κάθε σφαίρα της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής. Ο κόσμος αυτός γεννιέται, δοκιμάζεται, αντιπαλεύει το κυρίαρχο και πρέπει να διευρύνεται καθημερινά μέσα από τη δημιουργία ελευθεριακών μορφών οργάνωσης σχετικών με την ανασύσταση και αναζωογόνηση του σώματος των πολιτών και της άμεσης δημοκρατίας σε κάθε τομέα της κοινωνικής ζωής αλλά και τον επιμερισμό του σε ομάδες αντιθεσμικής δράσης, επιτροπών γειτονιάς, αυτοδιαχειριζόμενων στεκιών, κοινωνικών κέντρων, αυτόνομων συνδικαλιστικών κινήσεων, συνεργατικών ενώσεων (κολλεκτίβων, κοοπερατίβων, τραπεζών αλληλοβοήθειας, μη εμπορευματοποιημένων εργαστηρίων τέχνης, συγκρότησης ελευθεριακών σχολείων κτλ.). Μιλάμε με δυο λόγια για τη δημιουργία μιας διαφορετικής πολιτισμικής –και όχι απλώς πολιτικής– πρότασης που δεν μπορεί παρά να βλέπει την αλληλοστήριξη και διεύρυνση όλων αυτών των δραστηριοτήτων σε μια συνομοσπονδιακή ή τουλάχιστον οριζόντια συσχέτιση και οργανική συνύπαρξή τους. Μια κοινότητα που να αναιρεί τον κατακερματισμό του χρόνου στην πράξη καθιστώντας τις ελευθεριακές αντιλήψεις βιώματα και εμπειρίες της καθημερινότητας.

Μέσα στα πλαίσια των τοπικών κοινοτήτων βασιζόμενων στην άμεση και οικονομική δημοκρατία είναι δυνατόν να εξαλείφονται οι ανταγωνιστικοί διαχωρισμοί που φέρνουν αντιμέτωπη μια ομάδα έναντι μιας άλλης στο επίπεδο της κοινωνικής τάξης, της επαγγελματικής απασχόλησης, του φύλου, της εθνότητας, της φυλής, της ηλικίας, της εκπαίδευσης ή κάθε άλλου που αναπαράγει τις κάθετες διακρίσεις.

Θεωρώντας ακόμη ότι αργά ή γρήγορα κάθε κίνημα ριζικής κοινωνικής αλλαγής πρέπει να καταπιαστεί με τον τρόπο που οι άνθρωποι παράγουν τα υλικά μέσα της ζωής τους –την τροφή τους, την κατοικία τους και το ρουχισμό τους– και με τον τρόπο που τα μέσα αυτά διανέμονται, προχωρήσαμε στην έκδοση του συγκεκριμένου περιοδικού μέσα από το οποίο σκοπεύουμε καταρχήν να συμβάλλουμε σε μια διαρκή συζήτηση σχετικά με τη θεωρητική διερεύνηση των τρόπων αυτών αλλά και με την προώθηση της πραγμάτωσης τους.

Οι θεματικές ενότητες του περιοδικού κινούνται γύρω από:

- Την παρουσίαση κινήσεων που λειτουργούν προς την κατεύθυνση της αυτοδιεύθυνσης σε τοπικό επίπεδο και της άμεσης δημοκρατίας (αυτόνομες κινήσεις πολιτών, αυτοδιαχειριζόμενα στέκια και κοινωνικά κέντρα, επιτροπές γειτονιάς, αυτόνομα συνδικάτα κ.ά.).
- Την παρουσίαση υπαρχόντων συνεργατικών εγχειρημάτων με μη ιεραρχική δομή (κοοπερατίβες, κολεκτίβες, τράπεζες αλληλοβοήθειας κ.ά.).
- Διάφορα ουσιαστικά ζητήματα όπως είναι οι εναλλακτικές μορφές ενέργειας, η ελευθεριακή οργάνωση της παιδείας, η σχέση διαφόρων τρόπων γεωργικής καλλιέργειας με την οικολογική ισορροπία κ.ά.
- Την πλούσια κοινοτιστική και συνεταιριστική παράδοση με την ανάλογη βέβαια κριτική η οποία άκμασε στην ελλαδική ύπαιθρο μέχρι τη σταδιακή διάλυση των κοινοτικών συνεκτικών δεσμών από το ελληνικό κράτος.

Οι θεματικές αυτές ενότητες δημιουργούν ένα πλαίσιο αρκετά δεκτικό σε ένα μεγάλο εύρος κειμένων. Αρχική επιθυμία είναι να προβληθεί μέσα από τις σελίδες του περιοδικού μια ποικιλία απόψεων σε σχέση με τα παραπάνω ζητήματα εκφρασμένη από όλους εκείνους τους ανθρώπους ή τις συλλογικότητες που κατευθύνονται προς τη δημιουργία ή έχουν δημιουργήσει συνεργατικές δομές πολιτικού ή κοινωνικοοικονομικού χαρακτήρα στη βάση της αυτοδιαχείρισης και της άμεσης δημοκρατίας. Ακόμη μπορούν να παρουσιαστούν στιγμές της ανθρώπινης ιστορίας που προήγαγαν τις ιδέες της αυτοδιοίκησης ή ενός προδρομικού συνομοσπονδισμού (π.χ. οι μητροκωμίες, οι ομάδες χωριών και τα ελευθερικά χωριά των βυζαντινών χρόνων κ.ά.) και του συνεργατισμού (π.χ. συντεχνίες χτιστών κ.ά.) που η επίσημη ιστορία φρόντισε να τις

πετάξει στην άκρη και η καθεστωτική λαογραφία να τις αποτελειώσει καθιστώντας τες αποστειρωμένα «γραφικά» θέματα.

Η συνεχής ανταλλαγή απόψεων και η σύνθεσή τους μέσα από τις στήλες του περιοδικού θα μπορούσαν μεταξύ άλλων να αποτελέσουν τη βάση μιας πιο συχνής επικοινωνίας συλλογικοτήτων και ατόμων που θα προχωρήσουν μέσα από κοινές συμφωνίες στη διοργάνωση ανοιχτών εκδηλώσεων, στην

παραγωγή ντοκιμαντέρ που να αποτυπώνουν τις κοινοτιστικές παραδόσεις –οι οποίες μόνο σαν θύμησες στο μυαλό των μεγάλων έχουν μείνει– και στην προώθηση στην πράξη του ελευθεριακού συνεργατισμού.

Ως κατακλείδα, θέλουμε απλώς και μόνο να τονίσουμε πως τα ζητήματα που πραγματεύεται το περιοδικό δεν είναι ζητήματα που έχουν να κάνουν μόνο με ένα άπιαστο και μακρινό αύριο ούτε έχουμε διάθεση μόνο για ατελείωτες συζητήσεις. Συνιστούν τον τρόπο με τον οποίο ζούμε, πώς περνάει η καθημερινότητα μας και το πώς μπορούμε να εντάξουμε τις ιδέες μας σε αυτήν, κάτι από αυτό που νιώθουμε και σκεφτόμαστε, αρνούμενοι να θεωρούμε τη ζωή σαν έναν τυφλοσούρτη που θα τον πάμε έτσι ως το τέλος.

Η συντακτική ομάδα

Για να γίνουν πράξεις πρέπει πρώτα οι ιδέες να κυκλοφορούν...

Υπάρχουν χίλιοι δυο λόγοι μέσα από τα μονοπάτια της θεωρίας ή τις εμπειρίες της καθημερινότητας που μπορούν να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι η ανάπτυξη ελευθεριακών μορφών οργάνωσης σε διάφορα πεδία της κοινωνικής ζωής (π.χ. πολιτική, εκπαίδευση, οικονομία κλπ) ή στο σύνολό της αποτελεί πλέον επιτακτική αναγκαιότητα αλλά και –πάνω απ' όλα– άμεση επιθυμία. Σ' ένα τέτοιο κείμενο δεν μπορούν ασφαλώς ν' αναφερθούν όλοι αυτοί οι λόγοι. Ωστόσο, μπορούν να σκιαγραφηθούν μέσα από τη διατύπωση ορισμένων –κατευθυντήριων προς αυτούς– σημείων.

Ο καπιταλισμός, αφού κατάφερε να επικρατήσει σ' ολόκληρο τον πλανήτη, άρχισε πλέον να αναδιαρθρώνεται μέσα από τον εκχρηματισμό κυριολεκτικά των πάντων και τη συγκρότηση μιας παγκοσμιοποιημένης αγοράς. Αρχικά, φρόντισε να διαλύσει όλες τις προκαπιταλιστικές κοινωνικοοικονομικές σχέσεις. Για να διαλύσει αυτές τις σχέσεις, διέλυσε τον κοινωνικό ιστό που τις δημιουργούσε, την κοινότητα, η οποία αποτελεί τον κοινωνικό και πολιτικό οργανισμό που για χιλιετηρίδες τώρα επέλεξε το ανθρώπινο είδος να συγκροτήσει προκειμένου να καλυφθούν μέσα απ' αυτόν οι ανάγκες του και να εφραστούν οι επιθυμίες του. Φτάσαμε λοιπόν σήμερα σε μία κρίσιμη ιστορική στιγμή που η αστικοποίηση και η ολοκληρωτική κυριαρχία της καπιταλιστικής αγοράς έχουν εξοβελίσει από την ανθρωπότητα τις (πραγματικές) έννοιες της

τοπικής αυτοδιεύθυνσης (αυτονομία), της σχετικής αυτάρκειας, της κοινοτικής αλληλεγγύηςαλληλοβοήθειας, της άμεσης σύνδεσης παραγωγής και κατανάλωσης, της συνδιαχείρισης, της ανώνυμης

δημιουργίας που είναι κτήμα όλων (και γι' αυτό συνεχώς εξελισσόταν), της αρμονικής συνύπαρξης των ανθρώπινων κοινοτήτων με το περιβάλλον κλπ. Έτσι, έχουμε φτάσει στο σημείο όπου στα σύγχρονα οικιστικά σύνολα –είτε είναι γιγάντιες μεγαλουπόλεις είτε αστικοποιημένοι αγροτικοί οικισμοί– είναι ανύπαρκτη η έννοια της κοινότητας και ό,τι αυτή συνεπάγεται, όσον αφορά την πολιτική (με την αρχαία ελληνική έννοια της λέξης), την οικονομία, την παιδεία κλπ. Και στις δυο περιπτώσεις, οι άνθρωποι δουλεύουν ή εμπορεύονται για να πληρωθούν και να πάνε στο super market και στα κυριλάτα καταστήματα να καταναλώσουν, έχουν το όνειρο της αγοράς ενός ακριβού αυτοκινήτου, ψηφίζουν για να διαχειριστούν κάποιοι «ειδικότεροι» την επίλυση των κοινών προβλημάτων, τραγουδούν ή χορεύουν τα ίδια τραγούδια, ντύνονται πάνω κάτω το ίδιο, μιλάνε με την διάλεκτο την ίδια γλώσσα και ούτω καθεξής.

Από την άλλη πλευρά, οποιαδήποτε αναφορά στην περίπτωση μιας ριζικής κοινωνικής αλλαγής φαντάζει όλο και πιο απόμακρη, όχι μόνο επειδή ενδυναμώνονται, μέσω των νέων τεχνολογικών δυνατοτήτων, οι κυρίαρχοι μηχανισμοί, αλλά και επειδή ως ένα σημείο αρχίζει να καταρρέει ο κλασικός προσδιορισμός του όρου «επανάσταση». Αν ως «επανάσταση» ορίζεται η κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής, τότε πώς μπορούμε να μιλάμε για κάτι τέτοιο, όταν διαλύεται σταδιακά ο οποιοσδήποτε κοινωνικός ιστός και αντικαθίσταται από συναθροίσεις ατόμων σε αστικές ή εξαστισμένες περιοχές; Ας υποθέσουμε πάλι ότι ορισμένες κοινωνικές ομάδες συγκρούονται με το κυρίαρχο και πραγματώνουν αυτοδιαχειριζόμενες κοινωνικοοικονομικές λειτουργίες (π.χ. καταλήψεις κτηρίων, συνεργατικές βιοτεχνικές ενώσεις, ελευθεριακά σχολεία κλπ) στα πλαίσια μιας μεγαλούπολης. Πώς θα μπορούσαν να ολοκληρώσουν τον πολύμορφο πόλεμο στον οποίο θα εμπλέκονταν (ασφαλώς δεν τίθεται στρατιωτικά το ζήτημα) δίχως να έχουν πρόσβαση στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, όπου και παράγονται τα βασικά για την επιβίωσή μας; Πώς θα μπορούμε μετά από λίγες δεκαετίες να μιλάμε για αυτοδιαχείριση στην ύπαιθρο, όταν οι περισσότερες ποικιλίες εντόπιων σπόρων φυτών έχουν ήδη εξαφανιστεί και οι παραγωγοί αγρότες εξαρτώνται όλο και περισσότερο από πολυεθνικές εταιρίες που παράγουν υβρίδια;

Ας πάμε τώρα στο επίπεδο της καθημερινότητας. Ο διαρκώς αναδιαρθρούμενος καπιταλισμός μας επιβάλλει τον ανταγωνισμό και τον ατομικισμό σ' όλα πλέον τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής. Μας θέλει μια ζωή να τρέχουμε να βρούμε μεροκάμματο ή να τρέχουμε δίχως να παίρνουμε ανάσα για να κάνουμε καριέρα. Ανεξάρτητα από τη «φύση» του επαγγέλματος, δεν είσαι παρά ένας μισθωτός σκλάβος, ένας άνεργος, ένας εμπορράκος, ένα ανώτερο στέλεχος ή ένας ληστής κι όσο αντέξεις. Όλα τα παραπάνω εμφανίζονται στη δομή της καπιταλιστικής οικονομίας, η οποία έχει αποβάλλει κάθε έννοια συλλογικότητας, κάθε έννοια κοινού συμφέροντος.

Ένα άλλο σημείο είναι ότι στον ελλαδικό χώρο τουλάχιστον, οι ελευθεριακές-αντιεξουσιαστικές συλλογικότητες που συγκροτούνται έχουν μόνο ιδεολογικό ή πολιτικό χαρακτήρα, δίχως να ασχολούνται με καίρια ζητήματα της καθημερινής ζωής, όπως αυτά της οικονομικής επιβίωσης, της εκπαίδευσης, της ανατροφής των παιδιών κλπ. Μεταθέτουν δηλαδή την υλοποίηση των ιδεών που τους διέπει σ' ένα άγνωστο μακρινό μέλλον, δίχως να προσπαθούν να τις δοκιμάσουν στην πράξη. Έχουν, ως ένα βαθμό, ξεχάσει επομένως ότι όλοι έχουν μία μόνο ζωή και μόνο μέσα σ' αυτό το διάστημα θα μπορέσουν να ζήσουν κάτι απ' όλα αυτά που πιστεύουν.

Η δημιουργία μιας άλλης πολιτισμικής πρότασης μπορεί να γεννιέται τόσο στις μεγαλουπόλεις όσο και στην υπαίθρο. Ωστόσο, αν στις πρώτες υπάρχει (θεωρητικά) η δυνατότητα μιας μεγαλύτερης κυκλοφορίας και ανταλλαγής των ελευθεριακών ιδεών, στην δεύτερη υπάρχει (πρακτικά) η δυνατότητα δημιουργίας ελευθεριακών μορφών οργάνωσης σε συνολικό επίπεδο στα πλαίσια μιας κοινότητας. Κι αυτό είναι ένα από τα σημεία που πρέπει να παλαίψουμε: την ανάπτυξη της αυτοδιαχείρισης (μέσω συνεργατικών ενώσεων) και του ελευθεριακού κοινοτισμού.

Παρόλ' αυτά, προκύπτει –μεταξύ άλλων– ένα σοβαρό ζήτημα: αυτό που επιτρέπει η θέση μας είναι να δημιουργήσουμε ή κατασκευάσουμε ελευθεριακές κοινότητες; Η απάντηση είναι ότι μπορούν να συμβούν και τα δύο: και να δημιουργήσουμε και να κατασκευάσουμε. Η διαφορά είναι ότι τα δημιουργήματα έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν, ενώ τα κατασκευάσματα είναι καταδικασμένα να πεθάνουν. Όμως, η δημιουργία ελευθεριακών κοινοτήτων θα μπορούσε να υπάρξει αν βασιζόταν, σ' αρχικό στάδιο, σε συγκεκριμένα πολιτικά χαρακτηριστικά (που εμπεριέχουν και προωθούν την κατεύθυνση αυτή) καθώς και στη δημιουργία συνεργατικών ενώσεων (κοοπερατίβων) που θα περιείχαν το σπέρμα της ελευθεριακής κοινότητας και θα αποτελούσαν το γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξή της. Εκτός των άλλων, δεν

είναι λίγοι οι σύντροφοι/ισσες που ζουν και δρουν σ' επαρχιακές πόλεις ή κωμοπόλεις, ούτε λίγοι από εμάς τυγχάνει να αφήνουν ένα μεγάλο αστικό κέντρο για να πάνε να δουλέψουν κάπου. Γιατί λοιπόν το ζήτημα της οικονομίας –και ασφαλώς όχι μόνο αυτό– να μην εξετάζεται και να μην επιλύεται συλλογικά;

Η ανάπτυξη επομένως του ελευθεριακού κοινοτισμού πρέπει να αποτελέσει ένα σημείο αναφοράς ιδιαίτερα σημαντικό για το ελευθεριακό/ αναρχικό ρεύμα. Και αυτό γιατί η δημιουργία μιας τέτοιας κοινοτικής συγκρότησης μπορεί ν' αποτελέσει έναν από τους βασικότερους δημόσιους/κοινωνικούς χώρους για την ανάπτυξη μιας αντιθετικής στον αστικό πολιτισμό και συνεχώς εξελισσόμενης κουλτούρας, της ελευθεριακής κουλτούρας. Ας αναφέρουμε μάλιστα μερικά σημεία που μπορούμε να φανταστούμε ότι θ' αποτελέσουν βασικά χαρακτηριστικά της ανάπτυξης συνολικών ελευθεριακών μορφών οργάνωσης, όπως οι ελευθεριακές κοινότητες, σε τέσσερα επίπεδα, κάπως τεχνητά διαχωρισμένα μεταξύ τους για λόγους ευκολίας: το κοινωνικό, το πολιτικό, το οικονομικό και το πολιτιστικό.

Κοινωνικό επίπεδο

Μέσα στα πλαίσια μιας ελευθεριακής κοινότητας:

⇨ εξαλείφεται ο κατακερματισμός του χρόνου σε «ελεύθερο» και «μη ελεύθερο», αφού καταργείται κάθε έννοια εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο, κάθε έννοια μισθωτής εργασίας

⇨ αποκαθίσταται η άμεση σχέση του ανθρώπου με τα παραγόμενα προϊόντα που καταναλώνει προκειμένου να επιβιώσει, αλλά και η χαρά που νιώθει ο καθένας μας όταν καταναλώνει κάτι που ο ίδιος με μεράκι έχει παράγει

⇨ γίνεται η φροντίδα των παιδιών και των ηλικιωμένων υπόθεση ολόκληρης της κοινότητας και όχι μόνο των συγγενών πρώτου βαθμού. Έτσι, η ενασχόληση με τα παιδιά δεν είναι υπόθεση μιας μητέρας/νοικοκυράς ούτε μιας πληρωμένης babysitter, όπως και η φροντίδα των ηλικιωμένων δεν είναι μόνο υπόθεση των παιδιών τους, μιας πληρωμένης νοσοκόμας ούτε ενός γηροκομείου

⇨ χρησιμοποιούνται οι γνώσεις του καθενός για το καλό όλων και όχι μόνο για ατομικό κέρδος. Έτσι, ο οικοδόμος μπορεί να βοηθήσει στο χτίσιμο νέων σπιτιών ή αποθηκών, ο αρχιτέκτονας σε συνεργασία με τον κτίστη στην αναστήλωση ορισμένων παλιών κτισμάτων αλλά και στην εξεύρεση νέων λειτουργικών αρχιτεκτονικών λύσεων, ο αγρότης μπορεί να μεταδώσει τις γνώσεις που διαθέτει σχετικά με τις γεωργικές καλλιέργειες σ' εκείνους που δεν έχουν ασχοληθεί στο παρελθόν με αυτές, ο δάσκαλος μπορεί να διδάξει στο τοπικό σχολείο και ούτω καθεξής

⇨ επίσης, αποβάλλεται η αστική ιδέα της κυριαρχίας του ανθρώπου πάνω στη φύση και γίνονται προσπάθειες για την επανεύρεση της αρμονικής σχέσης μεταξύ της ανθρώπινης κοινότητας και του περιβάλλοντος χώρου.

Πολιτικό επίπεδο

Σε πολιτικό επίπεδο, η ελευθεριακή κοινότητα:

⇨ βασίζεται στην άμεση δημοκρατία μέσα από τη λειτουργία της γενικής συνέλευσης, της από κοινού λήψης και εκτέλεσης των αποφάσεων

⇨ μπορεί να συνδεθεί με αντίστοιχες οργανωτικές δομές, ώστε να δημιουργήσει ένα δίκτυο με σκοπό την προώθηση της ιδέας του ελευθεριακού κοινοτισμού και της συγκρότησης συνεργατικών ενώσεων

⇨ μπορεί να αναπτύξει εκδοτική δραστηριότητα

⇨ παρεμβαίνει σε τοπικά ζητήματα και συμμετέχει σε συνδικαλιστικούς αγώνες που άπτονται του αντικειμένου απασχόλησης των μελών της

⇨ οργανώνει ή συμμετέχει σε εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται σε ένα κοντινό αστικό κέντρο. Επίσης, μπορεί να συμμετέχει (συνολικά ή κάποια μέλη της) σε κινητοποιήσεις που γίνονται σ' ένα από τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Οικονομικό επίπεδο

Μια ελευθεριακή κοινότητα βασίζεται οικονομικά:

⇨ σε μια ισότιμη συνεργατική δομή και στη συνδιαχείριση όλων των μέσων παραγωγής που διατίθονται

⇨ στη συλλογική προσπάθεια για την επίλυση του προβλήματος της επιβίωσης

⇨ στη δυνατότητα αγοράς προϊόντων που δεν παράγονται στην κοινότητα σε τιμές χονδρικής

⇨ στην άμεση σχέση παραγωγού-καταναλωτή, μέσα από τη διανομή προϊόντων απευθείας στους καταναλωτές. Με αυτόν τον τρόπο, παραμερίζεται ο ρόλος του μεσάζοντα/εμπόρου και υπάρχει δυνατότητα μείωσης της τιμής των διαθέσιμων από την κοινότητα προϊόντων

⇨ στη δημιουργία κοινοτικών εργαστηριακών χώρων (π.χ. ενός ξυλουργείου, ενός μηχανουργείου, ενός γεωπονικού εργαστηρίου κλπ).

Ακόμα:

⇨ περιορίζεται ο εκχρηματισμός της οικονομίας λόγω της αυτοκατανάλωσης.

⇨ μειώνεται το κόστος παραγωγής των παραγόμενων προϊόντων λόγω της συνδιαχείρισης των παραγωγικών μέσων. Μειώνεται ακόμα το κόστος των προϊόντων που δεν παράγονται από την κοινότητα, εφόσον είναι δυνατό να αγοράζονται σε τιμές χονδρικής.

Επίσης, η ύπαρξη και η σύνδεση δύο ή περισσότερων κοινοτήτων ή συνεργατικών ενώσεων μπορεί να οδηγήσει στην ανταλλαγή των παραγόμενων προϊόντων. Ας φανταστούμε, για παράδειγμα, την ύπαρξη τριών τέτοιων κοινοτήτων στην Ελλάδα, που να βρίσκονταν μία στη Μακεδονία, μία στη Θεσσαλία και μία στο νότιο ηπειρωτικό ή νησιωτικό ελλαδικό χώρο. Η ύπαρξη της πολυκαλλιέργειας σε τρεις τέτοιες κοινότητες που να βρίσκονται σε διαφορετικές περιοχές θα απέδιδε ένα τεράστιο εύρος παραγόμενων προϊόντων, η ανταλλαγή των οποίων θα είχε μεγάλη σημασία στην κάλυψη των αναγκών της εκάστοτε κοινότητας.

Πολιτιστικό επίπεδο

Κανείς δεν μπορεί να φανταστεί ακριβώς τον τρόπο με τον οποίο θα συνδέσουν τέτοιες κοινότητες τα απονεκρωμένα στοιχεία της τοπικής πολιτιστικής παράδοσης, τα στοιχεία της αντικουλτούρας, τα βιώματα του καθενός κλπ. Οι διαδρομές πολιτιστικής έκφρασης που όλοι γνωρίζουμε και κάθε φορά ακολουθούμε είναι τα στοιχεία εκείνα που θα αποτελέσουν τους θεμέλιους λίθους για την εξέλιξη μιας μακροχρόνιας πολιτισμικής διαδικασίας. Και αυτές οι διαδρομές δεν είναι καθόλου λίγες: η δημιουργία μιας κοινοτικής βιβλιοθήκης από τη συνένωση των βιβλίων όλων των μελών, η δημιουργία ενός καφενείου που να λειτουργεί και σαν αίθουσα προβολής ταινιών το χειμώνα, η δημιουργία ομάδων ή εργαστηρίων τέχνης, η παραγωγή ντοκυμαντέρ σχετικά με τις κοινοτιστικές παραδόσεις, την τοπική ιστορία, το περιβάλλον κλπ, η οργάνωση μαθημάτων δίχως χρηματικό αντίτιμο, η δημιουργία νέων αρχιτεκτονημάτων που να

απορρέουν από τη σύνθεση των νέων αναγκών των μελών της κοινότητας με τις φόρμες που κυριαρχούν στα παραδοσιακά κτίσματα, η προσπάθεια εφαρμογής ή και ανάπτυξης κάποιας τεχνογνωσίας όσον αφορά ζητήματα όπως οι εναλλακτικές μορφές ενέργειας, η διαχείριση των υδάτινων πόρων, κλπ.

Τελικά, υπάρχουν τόσα άλλα παραπάνω πράγματα που μπορούμε να κάνουμε και που δεν μένει τίποτα άλλο από το να συζητήσουμε για το πώς θα τα κάνουμε.

Φώτης Κατέβας

> «Είμαστε όλοι στις μέρες μας ανώνυμοι αγοραστές και πωλητές, ακόμη και των αθλιοτήτων που μας συνθλίβουν. Δεν πουλάμε και αγοράζουμε μόνο την εργασιακή μας δύναμη σε όλες τις εκλεπτυσμένες μορφές της, πουλάμε και αγοράζουμε ακόμη και τις νευρώσεις μας, την ανομία μας, τη μοναξιά μας, το πνευματικό μας κενό, την ακεραιότητά μας, την έλλειψη αυτοεκτίμησης και τα ίδια τα συναισθήματά μας. Πουλάμε και αγοράζουμε στους γκουρού, στους ειδικούς του ψυχικού και σωματικού «ευ ζην», στους ψυχαναλυτές, στους κληρικούς κάθε περιβολής και, τελικά, στους στρατούς των επιχειρηματικών και κυβερνητικών γραφειοκρατών που έχουν γίνει οι αυθεντικές κινητήριες δυνάμεις αυτού που κατ' ευφημισμό αποκαλούμε "κοινωνία"».

Σχέδιο «Καποδίστριας»: οι κοινότητες στο μάτι του κυκλώνα

Ο νόμος "Ι. Καποδίστριας" που μεταβάλλει ριζικά το διοικητικό χάρτη της χώρας τέθηκε για πρώτη φορά σε δοκιμασία στις πρόσφατες δημοτικές εκλογές. Όμως ακόμη και η επιλογή της ονομασίας του νομοθετήματος που «εκσυγχρονίζει» την τοπική αυτοδιοίκηση, κάθε άλλο παρά τυχαία είναι.

Η ουσιαστική υφαρπαγή των αρμοδιοτήτων που ανήκαν στις δημογεροντίες (σώματα των κοινοτήτων) και η απόδοσή τους σε διορισμένα κυβερνητικά όργανα, που αποκλήθηκε παραπειστικά από την επίσημη ιστοριογραφία ως «οργάνωση της εσωτερικής διοίκησης», υπήρξε η ενθουσιώδης έμπνευση του Ι. Καποδίστρια για την ανάπλαση της τοπικής αυτοδιοίκησης. Η σύλληψη του Καποδίστρια για το νέο ρόλο που έμελλε να διαδραματίσουν οι κοινότητες πραγματοποιήθηκε εντέλει στις απαρχές της σύστασης του ελληνικού κράτους από τον Όθωνα (1833), ο οποίος παρέδωσε τη διοίκηση των δήμων σε εντεταλμένους υπαλλήλους. Όσες ενστάσεις κι αν εγείρουμε απέναντι στις δημογεροντίες, με την τελική επικράτηση των κοτζαμπάσηδων και τη συνακόλουθη διαμόρφωση μιας ελληνικής διοικητικής κοινοτικής ιεραρχίας συμπληρωματικής στην τουρκική διοίκηση, οι τελευταίες αναμφισβήτητα αποτέλεσαν κύτταρα τοπικής πολιτικής και κοινωνικής ζωής απ' όπου θα μπορούσαμε να αντλήσουμε διδάγματα για την οργάνωση των κοινοτήτων στο απώτερο παρελθόν. Με το νόμο Περί Συστάσεως Δήμων και Κοινοτήτων(1912) επανεισάγεται η αρχή της αυτενέργειας στη διοίκηση των κοινοτήτων και καθιερώνεται η καινούρια πολιτική του νεοελληνικού κράτους.

Οι λόγοι που, κατά το κράτος, επιτάσσουν την εκ βάθρων αναδιοργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι πρωτίστως οικονομικοί· συνεπώς εντάσσονται στους σχεδιασμούς που εκπονούνται στο πλαίσιο της ΕΕ. Ας αναφερθούμε εν συντομία σε αυτούς:

- Ο μεγάλος αριθμός κοινοτήτων καθιστά δύσκολη την κατανομή των πόρων.
- Η αδυναμία απορρόφησης των κονδυλίων της ΕΕ από τις κοινότητες και τους δήμους ελλείψει επαρκούς υποδομής δυσχεραίνει την εκτέλεση έργων «πνοής και ανάπτυξης».
- Το υπερβολικό τίμημα που καταβάλλει το κράτος για τη συντήρηση των κοινοτήτων από τις επιχορηγήσεις πρέπει να μειωθεί και οι κοινότητες να συγχωνευτούν σε ευρύτερους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, οικονομικά ισχυρότερους.
- Η υποτιθέμενη αναζωογόνηση της ζωής στην ύπαιθρο που θα επιφέρει η διοικητική συγκέντρωση, καθώς οι κάτοικοι –ιδίως οι νέοι– απομακρύνονται από τις μικρές κοινότητες.

Όμως, παρά τις πομπώδεις εξαγγελίες για τόνωση της ζωής στην ύπαιθρο και άνοδο του βιοτικού επιπέδου της, η πραγματικότητα απέχει parασάγγας από την ειδυλλιακή μεταμόρφωση που δήθεν θα επιφέρει σε αυτήν η εφαρμογή του νόμου «Καποδίστριας». Έτσι, ο νόμος «Καποδίστριας» ίσως να συμβάλει σε μία ταχύτερη εισροή των κονδυλίων που προβλέπονται στα σχετικά προγράμματα της ΕΕ, αλλά χωρίς να προσφέρει τίποτα στην αναμόρφωση της υπαίθρου, καθώς η προδιαγεγραμμένη συρρίκνωση του αγροτικού πληθυσμού κατ' επιταγή της νέας GATT και της νέας ΚΑΠ καθιστά απαγορευτική μια τέτοια εξέλιξη. Αυτή η διαδικασία λοιπόν επιτείνεται μέσω των υποχρεωτικών συνενώσεων δήμων και κοινοτήτων, η οποία θα οδηγήσει στη σταδιακή εγκατάλειψη των χωριών και των καταργούμενων κοινοτήτων από τους κατοίκους τους, και στη μαζική συρροή τους στην έδρα του νέου δήμου.

Εξάλλου η εκπεφρασμένη άρνηση της ΕΕ να χρηματοδοτήσει (εκτός

ελαχίστων εξαιρέσεων) έργα που αφορούν άμεσα τη ζωή των δημοτών, απορρίπτοντάς τα ως μη «αποδοτικά» (πολιτιστικά κέντρα, έργα προστασίας του περιβάλλοντος, ανακαινίσεις κτιρίων για πολλαπλές χρήσεις), και η μονόπλευρη χρηματοδότηση έργων «τουριστικής ανάπτυξης» διαλύει τις αυταπάτες για τα «σωτήρια» κονδύλια της ΕΕ.

Η τοπική αυτοδιοίκηση, θεσμός προβεβλημένος ως προπύργιο «λαϊ-

κής συμμετοχής», που στο παρελθόν περιβλήθηκε με την αίγλη της υποτιθέμενης ανεξαρτησίας των τοπικών κοινωνιών στη διαχείριση των υποθέσεών τους, είναι κενός περιεχομένου. Η ιεραρχική –κατ' εικόνα και ομοίωση της υπάρχουσας κοινωνικής τάξης– εσωτερική της διάρθρωση αίρει στην πράξη κάθε συμμετοχική προοπτική (νοούμενη ως: άμεση και ισότιμη συμμετοχή των πολιτών στην τοποθέτηση των ζητημάτων, λήψη των αποφάσεων, εκτέλεση και συνεχή έλεγχό τους). Η απλή επικύρωση των επιλογών της κρατικής εξουσίας στο ευρύ φάσμα των δραστηριοτήτων της προοιωνίζεται το διεκπεραιωτικό ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Αυτή την πραγματικότητα εδραιώνει και το σχέδιο «Καποδίστριας». Έτσι οι αποφάσεις που αφορούν τις υποθέσεις της κοινότητας θα λαμβάνονται από ένα κεντρικό δημοτικό συμβούλιο, στο οποίο θα συμμετέχει απλώς ο πρόεδρος του τοπικού συμβουλίου με δικαίωμα ψήφου. Οι κοινότητες κάτω των τετρακοσίων κατοίκων δε θα έχουν δικαίωμα συγκρότησης τοπικού συμβουλίου και αντίστοιχης αντιπροσώπευσης στο μεγάλο δήμο της περιοχής. Εξάλλου σε αρκετές περιπτώσεις –λόγω εσωκομματικού μοιράσματος της τράπουλας ή πληθυσμιακής υπεροχής ορισμένων κοινοτήτων έναντι άλλων– ορισμένες κοινότητες δεν καταφέρνουν να εκλέξουν απευθείας κανένα δημοτικό σύμβουλο, ενώ άλλες επιτυγχάνουν πλειοψηφία στα νεοπαγή δημοτικά συμβούλια και επομένως τη μερίδα του λέοντος στην απόσπαση επιχορηγήσεων (κυρίως από την ΕΕ). Συνεπώς ο παραμερισμός των μικρότερων κοινοτήτων προς όφελος των μεγαλύτερων διαρρηγνύει τις όποιες σχέσεις ισότιμης συνεργασίας και αμοιβαίας συσχέτισής τους.

Πριν την εφαρμογή του νόμου «Καποδίστριας», τα μέλη του κοινοτικού συμβουλίου υπόκειντο στην καθημερινή κριτική των πεπραγμένων τους και αναλάμβαναν κάποιες δεσμεύσεις έναντι των συμπολιτών τους. Η λειτουργία ενός απομακρυσμένου και, ακόμη περισσότερο, αδιαφανούς οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης, που μπορεί να απέχει δεκάδες χιλιόμετρα από τις κοινότητες και τους μικρούς δήμους, με τις συνεδριάσεις του δημοτικού συμβουλίου να πραγματοποιούνται κατ' ουσία εν κρυπτώ, αποκλείει την άσκηση έστω και ενός υποτυπώδους ελέγχου στο έργο τους. Οι νέοι υπερδήμοι ευνοούν τη δημιουργία ενός επαγγελματοποιημένου σώματος τοπικών πολιτικών, που, όντας οι εκλεκτοί κομματικών μηχανισμών ή δρώντας κατ' εντολή ισχυρών οικονομικών συμφερόντων, θα νέμονται κατά αποκλειστικότητα την τοπική εξουσία.

Οι διευρυμένοι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, έχοντας εξασφαλίσει τη ροή των κονδυλίων της ΕΕ, θα μπορούν πλέον απερίσπαστοι να φέρουν εις πέρας τα μεγάλα έργα «υποδομής», αψηφώντας πιθανές αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών για επιβάρυνση του φυσικού περιβάλλοντος. Παράλληλα ο διακηρυγμένος στόχος του κράτους για τη μεταβίβαση αρμοδιοτήτων του στην τοπική αυτοδιοίκηση χωρίς όμως τους αντίστοιχους πόρους, εναποθέτει τις ευθύνες συντήρησης της περιφέρειας στους νέους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, που απαντούν ήδη με την αύξηση της δημοτικής φορολογίας και την ιδιωτικοποίηση των δημοτικών υπηρεσιών. Οι νέοι απρόσωποι διοικητικοί μηχανισμοί συλλέγουν τα υπέρογκα δημοτικά τέλη για έργα που θα πραγματοποιούνται κυρίως στις έδρες των νέων δήμων, παραδίδουν υπηρεσίες και έργα στους ντόπιους επιχειρηματίεςεργολάβους και επισφραγίζουν την πλήρη υπαγωγή των μικρότερων μονάδων στις επιλογές (περιβάλλον, νέες εργασιακές σχέσεις, έργα) της διοίκησης του κράτους. Συμπερασματικά, η εφαρμογή του νόμου «Καποδίστριας» ενδυναμώνει το κυρίαρχο συγκεντρωτικό μοντέλο, όπως εκφράζεται στο πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. Η αντίσταση των τοπικών κοινωνιών με λιγότερο ή περισσότερο δυναμικές κινητοποιήσεις (καταλήψεις κοινοτικών καταστημάτων και δρόμων, άρνηση προσέλευσης στις κάλπες των δημοτικών εκλογών) συνεχίζονται χωρίς όμως να θέτουν στο επίκεντρο της προβληματικής τους το ζήτημα της συμμετοχής όλων των κατοίκων στις αποφάσεις και της εθελοντικής σύμπραξης με άλλες κοινότητες.

Διονύσης Παπαδουκάκης

Αυτόνομη Παρέμβαση Πολιτών Γλυκών Νερών

Τα τελευταία χρόνια, έχει παρατηρηθεί στο εξωτερικό μια τάση συμμετοχής αυτόνομων ομάδων πολιτών με τοπική δράση σε δημοτικές εκλογές. Στην Ελλάδα έχουν γίνει ελάχιστα ανάλογα εγχειρήματα. Η παρουσίαση ενός τέτοιου εγχειρήματος, έτσι όπως περιγράφεται από μια συλλογικότητα που επέλεξε να συμμετάσχει στις πρόσφατες δημοτικές εκλογές, προσφέρεται για συζήτηση και κριτική.

Ποιά στάση θα έπρεπε να κρατήσουμε στις δημοτικές εκλογές του περασμένου Οκτωβρίου; Αυτό το ερώτημα μας απασχόλησε αρκετά τη χρονιά που πέρασε. Είμαστε μια ομάδα, μια παρέα ανθρώπων που ζούμε στα Γλυκά Νερά, μια μικρή πόλη 8000 κατοίκων στα σύνορα της Αθήνας και του κάμπου των Μεσογείων.

Η παρέα αυτή, έχει μια κοινή προϊστορία περίπου 15 χρόνων με παρεμβάσεις σε τοπικά, αλλά και γενικότερα ζητήματα που καθορίστηκαν από την πεποίθηση ότι «οι ίδιοι οι πολίτες πρέπει να παρεμβαίνουν ουσιαστικά και με τρόπο άμεσο, καθημερινά και όχι κάθε 4 χρόνια στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που αφορούν το χώρο που ζουν, αλλά και την κοινωνία συνολικά, έξω από κομματικές παρεμβάσεις και «εξαρτήσεις».Είναι χαρακτηριστικό ότι κανένα μέλος της «παρέας» δεν είναι ενταγμένο σε κάποια κομματική οργάνωση. Παρεμβάσειςσταθμοί στη διάρκεια αυτών των 15 χρόνων ήταν το στέκι νεολαίας που δημιουργήσαμε στην περιοχή (198993), η συμμετοχή μας στις κινητοποιήσεις κατά του αεροδρομίου των Σπάτων (Πανμεσογειακή Συντονιστική Επιτροπή Αγώνα1995) και κατά της Περιφερειακής Υμηττού.

Τα προηγούμενα χρόνια το ζήτημα της συμμετοχής μας στις τοπικές δημοτικές εκλογές το απαντούσαμε αρνητικά. Η ένταξή μας σε κάποιο κομματικό συνδυασμό ποτέ δεν μας απασχόλησε, ενώ για μια αυτόνομη εκλογική παρέμβαση είχαμε αδυναμία. Παραπέρα, κοινή ήταν η επιφύλαξη όλων για τη συμμετοχή, αυτή καθ'αυτή, στο εκλογικό παιχνίδι.

Στις περασμένες εκλογές, μετά από αρκετή σκέψη και συζήτηση, το ερώτημα αυτό το απαντήσαμε θετικά, συγκροτώντας την «Αυτόνομη Παρέμβαση Πολιτών Γλυκών Νερών» θεωρώντας αυτονόητο ότι η ίδρυσή της «δεν έχει αυτοσκοπό τη συμμετοχή και μόνο στις επερχόμενες δημοτικές εκλογές, αλλά τη συλλογική αντιμετώπιση και παρέμβαση σε όλα τα προβλήματα της πόλης και μετά από αυτές».

Τα βασικά στοιχεία που καθόρισαν αυτή μας τη στάση ήταν τα εξής:

1) Η δράση που έχουμε αναπτύξει τα προηγούμενα χρόνια, μας έχει χαρακτηρίσει μαζικά στην καλύτερη περίπτωση σαν μια «ομάδα διαμαρτυρίας» με καλές προθέσεις μεν χωρίς όμως σαφείς στόχους και επιδιώξεις, στη δε χειρότερη σαν κάποιους «γραφικούς φωνακλάδες» που κάνουν συνεχώς «φασαρία» για διάφορα θέματα, χωρίς να δείχνουν τη διάθεση να πάρουν κάποιες ευθύνες στην πράξη σε σχέση με όσα υποστηρίζουν θεωρητικά. Η συμμετοχή μας στις δημοτικές εκλογές εκτιμήσαμε ότι θα μπορούσε να μας βοηθήσει στο να σπάσουμε αυτού του είδους την περιθωριοποίηση (θετικά αποτελέσματα προς αυτή την κατεύθυνση έχουν ήδη αρχίσει να φαίνονται), να συζητήσουμε με ανθρώπους που μέχρι τώρα δεν είχαμε τη δυνατότητα (στις εκλογές, καλώς ή κακώς, όλοι συζητούν περισσότερο), να δημοσιοποιήσουμε μαζικά τις απόψεις μας για αυτόνομη δράση και αμεσοδημοκρατική διαχείρηση.
2) Μια πόλη με 8000 κατοίκους όπως η δική μας, όπου δεν έχουν αναπτυχθεί ακόμα τα φαινόμενα της αποξένωσης και του απομονωτισμού στην έκταση που παρουσιάζονται στις μεγαλουπόλεις, προσφέρει τη δυνατότητα να δοκιμαστούν στην πράξη και μάλιστα όχι στο απώτερο μέλλον, κάποια στοιχεία έστω μιας εναλλακτικής, αμεσοδημοκρατικής οργάνωσης της τοπικής κοινωνίας. Σαν ένα πρώτο στοιχείο μιας τετοίου είδους οργάνωσης προτείναμε στο «πρόγραμμά» μας τη μετατροπή του Δημοτικού Συμβουλίου σε όργανο απλής επικύρωσης των αποφάσεων, που θα παίρνονται μέσα από ένα συνδυασμό Λαϊκών Συνελεύσεων και τοπικών Δημοψηφισμάτων με αποφασιστικό χαρακτήρα. Διαδικασία μέσα από την οποία το δημοτικό συμβούλιο θα αρχίσει να αποδυναμώνεται σαν αντιπροσωπευτικόςεξουσιαστικός θεσμός.

Τελικά στις εκλογές πήραμε 4%, όσο και το ΚΚΕ (ίδιους ακριβώς ψήφους) που διαθέτει μεγάλη δύναμη στην πόλη, ενώ μετεκλογικά ήδη έχουμε αρχίσει να λειτουργούμε ένα στέκι και κυκλοφορήσαμε ένα φυλλάδιο με τίτλο «Διασχίζοντας την πόλη», με στόχο τη σταθεροποίηση της κυκλοφορίας του σαν τοπικό έντυπο.

Προδρομικές Κατακτήσεις στην Τοπική Αυτοδιοίκηση

του Άγι Στίνα

Στο τεύχος αυτό αναδημοσιεύεται από το περιοδικό ΑΝΤΙ (τευχ. 110, 1978) ένα κείμενο του Άγι Στίνα (Σπύρος Πρίφτης) σχετικά με το κοινοτικό συμβούλιο Σπαρτίλλα στην Κέρκυρα. Πρόκειται για μια «λεπτομέρεια» μέσα στην όλη συνταρακτική διήγηση για τη ζωή και τη δράση του εργατικού/σοσιαλιστικού κινήματος –όταν οι λέξεις είχαν περιεχόμενο– από έναν από τους λιγότερο γνωστούς αλλά περισσότερο συνεπείς επαναστάτες στον ελλαδικό χώρο. Ο Άγις Στίνας γεννήθηκε το 1900. Ο Μπεναρόγιας τον αναφέρει ως το πιο δραστήριο στέλεχος για την ίδρυση του ΚΚΕ το 1918. Έδρασε στο Μικρασιατικό Μέτωπο και κατά τα γεγονότα της ανατολικής Θράκης, μετά την κατάρρευση του μικρασιατικού μετώπου το 1922, συνέβαλε ιδιαίτερα στην ανάπτυξη του κινήματος των στρατιωτών. Για τη δράση του αυτή, καταδικάστηκε από στρατοδικείο σε θάνατο, επί κυβέρνησης Πλαστήρα. Το 1931, διαγράφηκε από το ΚΚΕ, επειδή ήρθε σε ρήξη με τις θέσεις της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Στη συνέχεια, ο Στίνας ανέπτυξε δράση μέσα από τους τροτσκιστικούς κύκλους, διαφωνώντας όμως με την τροτσκιστική άποψη ότι η Ε.Σ.Σ.Δ. είναι ένα εκφυλισμένο εργατικό κράτος κι ότι χρειάζεται απλώς μια πολιτική επανάσταση με ήπια μέσα για να λυθεί το πρόβλημα. Κατά την περίοδο του πολέμου, άσκησε έντονη κριτική στην Εθνική Αντίσταση, θεωρώντας ότι το ευρωπαϊκό προλεταριάτο πρέπει να ακολουθήσει το δρόμο της κοινωνικής απελευθέρωσης και της διεθνιστικής αντίστασης ενάντια στον καπιταλισμό και όχι να είναι υποχείριο της σταλινικής πολιτικής. Ο Άγις Στίνας πέθανε το 1987.

Η αναδημοσίευση της παρακάτω διήγησης είναι πιθανόν να διεγείρει όσους και όσες ενδιαφέρονται για την τοπική ριζοσπαστική παρέμβαση. Το κείμενο για το κοινοτικό συμβούλιο Σπαρτίλλα, χωρίς να ξεφεύγει από τις ιδεολογικές αγκυλώσεις του Στίνα, μας μεταφέρει σ' έναν τρόπο δράσης διαφορετικό. Η αναφορά του δεν είναι το συνδικάτο αλλά η κοινότητα, το πλέον ζωτικό πρόταγμα ελευθερίας, αλληλεγγύης και συνεργασίας.

Μετά την αποχώρησή μου από το Κόμμα και πριν διαγραφώ (τέλη του 1932) είχα έλθει σε επαφή με τον Μιχάλη Ράπτη, τον κατοπινό «Πάμπλο», το κύριο ηγετικό στέλεχος των φραξιονιστών. Ύστερα από αρκετές συζητήσεις με τους φραξιονιστές, που αρνήθηκαν να προσχωρήσουν στο ΚΚΕ ή στον Πουλιόπουλο κάναμε μια συγκέντρωση και αποφασίσαμε να συγκροτήσουμε ιδιαίτερη ομάδα με τον τίτλο «Λενινιστική Αντιπολίτευση του ΚΚΕ» (ΛΑΚΚΕ). Εκλέχτηκε απ' αυτήν την ιδρυτική συγκέντρωση μια τριμελής επιτροπή από τον Μιχάλη Ράπτη, τον Εργίνο και εμένα και αμέσως αρχίσαμε να εκδίδουμε «τη Σημαία του Κομμουνισμού» εβδομαδιαίο όργανο της ομάδας και τη «Διαρκή Επανάσταση» θεωρητικό περιοδικό. Γενικά η ομάδα ήταν τοποθετημένη στον Τροτσκισμό.

Στις 6 Μαρτίου 1933, ο Χίντεμπουργκ αναθέτει στον Χίτλερ το σχηματισμό Κυβέρνησης, ο φασισμός γίνεται επίσημο καθεστώς στη Γερμανία, χωρίς την παραμικρή αντίδραση απ' το μέρος της εργατικής τάξης. Όλο το τεράστιο και πανίσχυρο (όπως νομίζαμε) οικοδόμημα των εργατικών οργανώσεων, καταρρέει και γίνεται σκόνη. Την ίδια μέρα είχαν γίνει εκλογές και στην Ελλάδα και το Λαϊκό Κόμμα, δηλαδή η Δεξιά, πλειοψηφεί και ξαναπαίρνει τα ηνία. Στο αμέσως επόμενο φύλλο της «Σημαίας του Κομμουνισμού» δημοσιεύεται ένα άρθρο δικό μου, όπου υποστήριζα πως τα τμήματα της Κομμουνιστικής Διεθνούς από όργανα πάλης έχουν μετατραπεί σε εμπόδιο και εχθρούς του απελευθερωτικού κινήματος των εργαζομένων. Ότι κάθε προσπάθεια για μεταρρύθμισή τους είναι χαμένος κόπος και χρόνος και ότι το πιο άμεσο και το πιο επείγον καθήκον των επαναστατών σ' όλο τον κόσμο, είναι η αποχώρηση από την Κομμουνιστική Διεθνή και η εναντίον της συγκρότηση σε νέα επαναστατικά κόμματα. Το άρθρο στη «Σημαία» προκαλεί μια κρίση και οξύτατη συζήτηση στο εσωτερικό της ΛΑΚΚΕ. Επικεφαλής των υπερασπιστών της Κομμουνιστικής Διεθνούς ήταν ο Ράπτης. Η πλειοψηφία των μελών τάχτηκε εναντίον των απόψεών μου και μου θέτουν ζήτημα πειθαρχίας, δηλαδή να υπερασπίζω δημόσια τις απόψεις τους. Αρνήθηκα και έφυγα για την Κέρκυρα. Μαζί με κάτι άλλα προσωπικά προβλήματα που μου είχαν τύχει, η διαμονή μου για ένα διάστημα στο νησί, μου ήταν αρκετά απαραίτητη.

Έτσι, στα τέλη του 1933 πήγα για ένα διάστημα στο χωριό μου, στη Σπαρτίλλα. Έμεναν εκεί οι συγγενείς μου (αδέλφια, αδελφές) και μου άνοιξαν ένα μικρό μπακάλικο για να ζήσω. Σ' αυτό το διάστημα μαζί με άλλους συντρόφους συγκροτήσαμε μια ομάδα εργατών μέσα στην πόλη της Κέρκυρας και μια στη Σπαρτίλλα.

Στις κοινοτικές εκλογές καταρτίσαμε ψηφοδέλτιο με καθαρά κομμουνιστικό χρώμα και εκθέσαμε υποψηφιότητα για το συμβούλιο της κοινότητας. Ο προηγούμενος πρόεδρος ήταν περασμένος στα χρόνια και το χωριό μας είχε πάντα δημοκρατικές και αγωνιστικές παραδόσεις. Το ψηφοδέλτιό μας επεκράτησε με μεγάλη πλειοψηφία –κάπου 90%– και στην πρώτη του συνεδρίαση το Κοινοτικό Συμβούλιο με εξέλεξε πρόεδρο. Ήμουνα ο πρώτος τροτσκιστής πρόεδρος κοινότητας στην Ελλάδα. Δουλεύαμε άμισθοι όλοι, γιατί τα οικονομικά της κοινότητας ήταν μηδαμινά και ο τόπος είχε πολλές ανάγκες.

Το Συμβούλιό μας, δίχως υπερβολή, είναι το μόνο κοινοτικό συμβούλιο στην Ελλάδα που έχει να επιδείξει μια πραγματικά γνήσια επαναστατική δράση. Την καθιέρωση της λαϊκής αυτοδιοίκησης. Καθιερώσαμε τακτικές δημόσιες συνεδριάσεις του Κοινοτικού Συμβουλίου, ώστε ξεκάθαρα μπροστά στο λαό να λέμε την γνώμη μας και να παίρνουμε τις ευθύνες. Η ημερήσια διάταξη γινόταν από πριν γνωστή με ανακοίνωση στην πλατεία της Σπαρτίλλας και οι κάτοικοι καλούνταν όχι μόνο να παρακολουθήσουν, αλλά και να πάρουν μέρος στη συζήτηση. Οι αποφάσεις παίρνονταν από κοινού με τα μέλη της Κοινότητας και τα ίδια τα μέλη ανελάμβαναν υπεύθυνο μέρος στην εκτέλεσή τους. Για παράδειγμα:

Πριν από την δική μας θητεία είχε αρχίσει από κάποιο εργολάβο η ανέγερση της εκκλησίας Άγιος Σπυρίδωνας, το συζητήσαμε και αποφασίσαμε να δουλεύουν οι εργάτες οκτάωρο και όχι παραπάνω. Ορισμένοι κάτοικοι είχαν αναλάβει την τήρηση αυτής της αποφάσεώς μας. Το ίδιο έγινε με τα έργα των υπονόμων.

Φυσικά, τα θέματα που συζητούσαμε δίνανε την αφορμή για ευρύτερες πολιτικές συζητήσεις και ο καθένας έκφραζε την γνώμη του ελεύθερα και μπροστά στο λαό. Με τη συζήτηση αυτή, οι αμύητοι συνειδητοποιούσαν το πολιτικό πρόβλημα και τις βαθιές αιτίες του, οικονομικές και κοινωνικές. Συνειδητοποιούσαν την ανάγκη της ενότητας την κοινή δράση και την ανάγκη για επαναστατικές αλλαγές. Βέβαια δεν ήταν λίγες οι δυσκολίες αλλά όχι πάντα αξεπέραστες. Δεν στεκόμαστε μόνο στις συζητήσεις και στην διαφώτιση του λαού. Από κοινού δημοτικό συμβούλιο και κάτοικοι προγραμματίζαμε μια σειρά από έργα, αρχίζοντας από τα πιο αναγκαία. Υπόνομοι, αυλάκια στους δρόμους, ύδρευση. Για τα έξοδα που χρειάζονταν επιβάλαμε βαριά φορολογία, αλλά μόνο στους πλούσιους και στους μεγάλους γαιοκτήμονες. Οι ακτήμονες και οι εργάτες χωρικοί, χάρις στην ενότητα, είχαν ξεπεράσει φοβίες και δισταγμούς.

Όλοι αυτοί οι γαιοκτήμονες του τόπου κάνανε ενστάσεις στο ειρηνοδικείο, με κύριο δικαιολογητικό ότι αυτοί είναι κάτοικοι της πόλης και συνεπώς δεν είχαν κανένα όφελος κι ούτε τους ενδιέφεραν τα έργα που θα εκτελούνταν στην Κοινότητα. Αυτές οι ενστάσεις μας έδωσαν την αφορμή να εξηγήσουμε στο δικαστήριο και στις συγκεντρώσεις των κατοίκων της κοινότητας την προέλευση των τίτλων ιδιοκτησίας των πλούσιων και των γαιοκτημόνων. Ότι δηλαδή τα απέραντα κτήματα που κατείχαν ήταν τα τιμάρια, που οι Ανδηγαυοί και Ενετοί είχαν παραχωρήσει με το δίκαιο του κατακτητή στους προπάππους των σημερινών γαιοκτημόνων. Έτσι, αυτά τα κτήματα είναι προϊόντα κλοπής και ληστείας από τον λαό, από τους προγόνους των σημερινών άκληρων και μικροϊδιοκτητών. Γίνανε πολύ ενδιαφέρουσες συζητήσεις πάνω σ' αυτό στο δικαστήριο, που ήταν συνειδητοποιημένο και αποφασισμένο να μην υποχωρήσει απ' αυτή την ελάχιστη διεκδίκηση. Στο τέλος οι ενστάσεις των γαιοκτημόνων απορριφθήκανε και αναγνωρίστηκε στην Κοινότητα το δικαίωμα να φορολογεί τους γαιοκτήμονες, παρ' όλο που αυτοί ήταν μόνιμοι κάτοικοι της πόλης της Κέρκυρας.

Το πρώτο έργο που κάναμε μ' αυτά τα χρήματα, ήταν η κατασκευή υπονόμων, με εργάτες από το χωριό που πλη-

ρώθηκαν για την δουλειά τους και με απαραίτητη βάση, την μεγάλη κατάκτηση της εργατικής τάξης, το οκτάωρο. Μετά το δικαστήριο, οι συζητήσεις για μοίρασμα των τσιφλικιών είχαν γίνει έντονες. Μερικές άλλες δραστηριότητες, ήταν οι διεκδικήσεις κοινοτικών κτημάτων και σε λογγώδεις εκτάσεις, που πριν από πολλά χρόνια είχαν σφετεριστεί οι μεγάλοι κτηνοτρόφοι και απαγορεύανε στους κατοίκους να κόβουν ξύλα ή δάφνη ή να βόσκουν τα δικά τους λιγοστά γίδια και πρόβατα. Ξαναδόθηκαν στον λαό, στον οποίο πάντοτε ανήκαν. Δύο άλλες δραστηριότητες, που κουβεντιάσαμε και συναποφασίσαμε μαζί με τους κατοίκους ήταν η αποξήρανση μιας τοπικής λίμνης και το πρόβλημα των γεωπόνων. Για την πρώτη περίπτωση φέραμε μηχανικό και άρχισε η πρώτη φάση –η μελέτη του έργου. Για τη δεύτερη, απαιτήσαμε και καθιερώθηκε τακτική επίσκεψη των γεωπόνων στην Σπαρτίλλα, όπου μιλούσαν πάνω σε θέματα της αρμοδιότητάς του, παρακολουθούσαν και βοηθούσαν τους αγρότες στην εργασία τους.

Νομίζω ότι είμαστε από τις ελάχιστες κοινότητες της Ελλάδας που γιορτάσαμε τότε επίσημα την Εργατική Πρωτομαγιά και την Αντιπολεμική Ημέρα. Εξηγήσαμε στους κατοίκους το νόημά τους και τις θυσίες που κρύβονται σ' αυτό. Μας συμπαραστάθηκαν, παρά το κλίμα φοβίας. Αντίθετα αρνηθήκαμε να πάρουμε μέρος στον επίσημο εορτασμό της 25ης Μαρτίου και στο χωριό και στην Πόλη, με την δήλωση ότι αυτές οι εθνικές γιορτές έχουν χάσει το ιστορικό τους περιεχόμενο και χρησιμοποιούνται μόνο και μόνο για να καλλιεργείται ο σωβινισμός στις μάζες και να αποπροσανατολίζονται από «τα πραγματικά προβλήματα και τους πραγματικούς τους εχθρούς». Εξηγήσαμε ότι οι εργάτες και οι χωρικοί όλου του κόσμου έχουν δικές τους κοινές γιορτές και κοινή είναι η πάλη τους ενάντια στους εκμεταλλευτές που είναι και οι πραγματικοί τους εχθροί. Στις συζητήσεις, όπου η στάση μας ήταν ξεκάθαρη μπροστά στο λαό τονίσαμε γιατί τα ιδεώδη και τα συμφέροντα των εργαζομένων μαζών της χώρας μας είναι τα ίδια με των εργαζομένων όλου του κόσμου (και της Τουρκίας μαζί) και σαφώς αντίθετα με τα συμφέροντα των εκμεταλλευτών τους στην ίδια τους τη χώρα. Ακόμα μετά από συγκέντρωση όλων των κατοίκων βγάλαμε αντιπρόσωπο της κοινότητας τον τότε καθηγητή Γεώργιο Σκαφιδά για το Αντιφασιστικό Συνέδριο που συνερχόταν στην Αθήνα. Στην αρχή, ο Σκαφιδάς δεν έγινε δεκτός στο Συνέδριο από τους σταλινικούς και προσπάθησαν να τον αποκλείσουν όταν έμαθαν ότι είναι εκπρόσωπος της Κοινότητας που έχει πρόεδρο τον Στίνα.

Μια άλλη μας πρωτοβουλία, που δεν υλοποιήθηκε, ήταν η πρόταση που κάναμε σ' όλα τα κοινοτικά συμβούλια της Κέρκυρας να συγκληθεί ένα Συνέ-

δριο των κοινοτικών συμβουλίων και να κουβεντιάσουμε τα προβλήματά μας. Η πρότασή μας και η πρωτοβουλία μας από πολύ λίγα συμβούλια έγινε δεκτή. Τα περισσότερα την απέρριψαν επειδή προερχόταν από κομμουνιστές και άλλα συμφώνησαν με την προϋπόθεση ότι θα έπρεπε να πάρουν την πρωτοβουλία άλλοι (δηλαδή του αστικού χώρου) και όχι εμείς. Όμως κανένας δεν συνέχισε, μια και εμείς αντιμετωπίζαμε τόσες αντιδράσεις. Φυσικά όχι μόνο από τα κοινοτικά συμβούλια. Γιατί χρειάζεται να πω, ότι από τότε που εκλεγήκαμε είχαμε μεγάλο πόλεμο από την κρατική εξουσία και τους αντιδραστικούς.

Η αστυνομία, έδρευε στο χωριό Ύψο, λίγο πιο πέρα από την Σπαρτίλλα. Διαρκώς προσπαθούσε η αστυνομία να τρομοκρατήσει του κατοίκους, με συνεχείς ανακρίσεις και με απειλές σχετικά με τη δράση του κοινοτικού συμβουλίου (τι είπαμε στην προηγούμενη συζήτηση, να μην έλθουν στην επόμενη κλπ). Δύο φορές η αστυνομία πολιόρκησε το χωριό μας (την πρωτομαγιά και την αντιπολεμική ημέρα). Ζητούσαν προφάσεις για επεισόδια, αλλά δεν τους δώσαμε. Εμείς απαντούσαμε με εκκλήσεις στους κατοίκους να μην επηρεαστούν από τις απειλές και τις ανακρίσεις, κάναμε συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας, και μια ομαδική κάθοδο των κατοίκων στην πόλη της Κέρκυρας στην νομαρχία. Καταγγείλαμε αυτή την συμπεριφορά της Αστυνομίας, αλλά η αντίδρασή της συνεχίστηκε. Μια διαμαρτυρία μας και μια έκκληση σ' όλα τα δημοτικά και κοινοτικά συμβούλια της χώρας δημοσιεύτηκε στην πρώτη σελίδα της «εφημερίδας Δήμων και Κοινοτήτων» με τον τίτλο «Η Αυτοδιοίκηση εν διωγμώ». Πήραμε κάποια μηνύματα συμπαράστασης και συνεχίσαμε απτόητοι τον αγώνα μας. Η δράση του κοινοτικού συμβουλίου, του μοναδικού κομμουνιστικού στην Κέρκυρα, είχε γίνει αντικείμενο καθημερινών συζητήσεων σ' όλο το νησί. Όπως η εκλογή και αργότερα ο εξαναγκασμός σε παραίτηση του παλιού μου φίλου και συντρόφου δήμαρχου Καβάλας Μήτσου Παρτσαλίδη. Αν και στείλαμε υπομνήματα, διαμαρτυρίες και επιστολές σαν κοινοτικό συμβούλιο στο «Ριζοσπάστη», δεν γράφτηκε ούτε μια λέξη. Παλαίψαμε μόνοι μας με μοναδικό βοηθό και συμπαραστάτη τον λαό, που είχε κάνει τα πάντα υπόθεση δική του. Όλα αυτά έγιναν μέσα στους οκτώ περίπου μήνες που έμεινα πρόεδρος της γενέτειράς μου.

Τα τέλη του 1934 διασπάται ο αρχειομαρξισμός. Το τμήμα που αποσπάστηκε με επικεφαλής τον Βιτσώρη, υπερασπίζει απόψεις για την Κομμουνιστική Διεθνή και τα νέα επαναστατικά κόμματα, όμοιες που υποστήριζα κι εγώ. Νόμισα καθήκον μου να βρεθώ στην Αθήνα, μέσα στη ζύμωση αυτών των κινήσεων. Υπέβαλα την παραίτησή μου από πρόεδρος και μέλος του κοινοτικού συμβουλίου και διορίστηκε αντικαταστάτης μου, ένας αγωνιστής, ο Πέτρος Σέργος. Έβαλα στην τσέπη μου όσα χρήματα βρήκα στο συρτάρι από το μπακάλικο, που μου είχαν ανοίξει οι συγγενείς μου στο χωριό, το κλείδωσα, κατέβηκα στο λιμάνι και πήρα το πρώτο ατμόπλοιο για τον Πειραιά.

Νομίζω ότι εκείνο, που έχει κάποια σημασία από τον νέο τρόπο δουλειάς που εφαρμόσαμε πρώτοι στο χωριό μου, σ' αυτό το μικρό κομμάτι της τοπικής Αυτοδιοίκησης, είναι η πλήρης εξαφάνιση των πολιτικών διαφορών και η συγκέντρωση όλων των εργατών και φτωχών και μεσαίων αγροτών, γύρω από το κοινοτικό τους συμβούλιο. Άρχισαν ήδη να παίρνουν συνείδηση των κοινών τους συμφερόντων και ακόμα της ικανότητάς τους να αυτοδιοικούνται. Αυτή ήταν η κύρια προσπάθειά μας και ειδικά πάνω σ' αυτό επιμέναμε στις συζητήσεις. Νομίζω πως κάτι καταφέραμε, με τα μέτρα εκείνου του μικρού τόπου και των δυσκολιών της εποχής, στη Σπαρτίλλα. Τρία χρόνια αργότερα, ήλθε η δικτατορία του Μεταξά και διαγράφηκα από μέλος της Κοινότητας με απόφαση του διορισμένου Κοινοτικού Συμβουλίου με την κατηγορία του «αντεθνικού στοιχείου».

Η άνθηση του κοινοτισμού στη μεταβυζαντινή περίοδο, επί οθωμανικής κυριαρχίας, οφείλεται σε μια πληθώρα παραγόντων. Σημαντικότερος από αυτούς στάθηκε το σύστημα φορολόγησης των υπόδουλων, σύμφωνα με τον οποίο τον κατ' άτομο υπολογισμό και την απόδοση των φόρων είχαν αναλάβει οι τοπικοί κοινοτικοί άρχοντες (κοτσαμπάσηδες ή τσορμπατζήδες στη Μακεδονία). Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας ήταν η σχετική θρησκευτική ελευθερία που αναγνωριζόταν στους υπόδουλους και η ευχέρεια δράσης του Πατριαρχείου και των επισκόπων, που στηριζόταν στην ίδια τη διαθήκη του προφήτη Μωάμεθ στα 624 μ.χ., αλλά και στα προνόμια που παραχώρησε προς το Πατριαρχείο με βεράτιο του 1454 ο σουλτάνος Μεχμέτ Β΄ ο Πορθητής. Η άνθηση αυτή, ως ιστορικό γεγονός της συγκεκριμένης περιόδου, καθιστά σημαντική την κατά το δυνατό λεπτομερέστερη ανίχνευση των δομικών στοιχείων και του τρόπου λειτουργίας των κοινοτήτων, χωρίς εκ των υστέρων αφορισμούς, αλλά ούτε και αστήρικτες εξιδανικεύσεις. Πολύ περισσότερο όταν από μία ελευθεριακή οπτική γωνία ο κοινοτισμός ως σημερινό πολιτικό πρόταγμα δεν μπορεί παρά να ενδιαφέρεται για μια συγκεκριμένη πολιτική παράδοση, στην οποία η κοινότητα κατείχε κεντρικό ρόλο. Μια τέτοια παράδοση μας καλεί να την αξιολογήσουμε και να υποβάλλουμε σε έντονη κριτική τις καθόλου αμελητέες σεξιστικές, συντηρητικές και πλουτοκρατικές πτυχές της λειτουργίας των κοινοτήτων αυτών.

Οι κοινότητες αποτέλεσαν πολιτικές συλλογικότητες, με την έννοια ότι είχαν αρμοδιότητες που αναφέρονταν σε άσκηση εξουσίας σε τοπικό επίπεδο και λειτουργούσαν παράλληλα με τα επαρχιακά διοικητικά όργανα της κεντρικής οθωμανικής εξουσίας.

Στην οργάνωσή τους συναντάμε

Κοινότητες και λαϊκές συνελεύσεις στην περιοχή των Σερρών επί Οθωμανικής Κυριαρχίας (1383-1912)

τρεις βαθμίδες: την κοινότητα του χωριού ή της πόλης, την κοινότητα της επαρχίας (καζά) και την κοινότητα του σαντζακίου, που ήταν η αμέσως ανώτερη οθωμανική διοικητική περιφέρεια, νομός με σημερινούς όρους. Οι κοινοτικοί άρχοντες, τουλάχιστον της πρώτης βαθμίδας, εκλέγονταν με λαϊκή συνέλευση διά βοής, για ένα χρόνο ή για έξι μήνες. Συνήθως κατάγονταν από πλούσιες οικογένειες, απολάμβαναν φοροαπαλλαγών κατά τη θητεία τους και δεν έχαιραν πάντοτε της εκτίμησης των συμπατριωτών τους, λόγω και της λειτουργίας τους ως φοροεισπρακτόρων.

Η πορεία των κοινοτήτων από τη de facto εδραίωση μέχρι τη de jure αναγνώρισή τους από πλευράς οθωμανικής κυριαρχίας διατρέχει αρκετούς αιώνες καθώς μόλις το 1839 με το ΧαττιΣερίφ του ΓκιουλΧανέ γίνεται μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού της τουρκικής δημόσιας διοίκησης κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα, με πενιχρά πάντως αποτελέσματα, λόγω και της επιφυλακτικής στάσης των υπόδουλων.

Φτάνουμε έτσι στα 1856, οπότε εκδίδεται το ΧαττιΧουμαγιούν, που ουσιαστικά συγχώνευε την πολιτική αυτοδιοίκηση των Ελλήνων με τη θρησκευτική τους αυτοδιοίκηση και ζητούσε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο να συντάξει τους Γενικούς Κανονισμούς. Από εκείνο το σημείο και μετά οι ήδη υπάρχοντες κανονισμοί των επιμέρους κοινοτήτων, ή οι τυχόν νέοι, έπρεπε να συμφωνούν με τις γενικές αρχές που διέγραφαν οι Γενικοί Κανονισμοί και να εγκρίνονται από το Πατριαρχείο, για να θεωρούνται έγκυροι. Μια τέτοια ήταν οπωσδήποτε και προϊόν αλλαγών σε κοινωνικό επίπεδο που σηματοδοτούνταν από την απελευθέρωση ορισμένων ελληνικών εδαφών μετά την επανάσταση του 1821, τη διαγραφόμενη παρακμή της οθωμανικής αυτοκρατορίας, την πίεση των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων για μεταρρυθμίσεις, αλλά και τις εξελίξεις στην κοινωνική διαστρωμάτωση των Ελλήνων που βρίσκονταν υπό οθωμανική κυριαρχία.

Η ιστορική αυτή διαδρομή εξειδικεύεται πλέον στην περίπτωση των Σερρών, όπου η ευρύτερη περιοχή διετέλεσε υπό οθωμανική κυριαρχία ανάμεσα στα έτη 1383-1912, ενώ τα ελληνικά στρατεύματα κατέλαβαν την περιοχή από τους Βούλγαρους, οι οποίοι διατήρησαν την κυριαρχία το 1912 και μέχρι τα μέσα του 1913. Η συνύπαρξη του τουρκικού και του ελληνικού πληθυσμιακού στοιχείου φαίνεται να μην έχει το στοιχείο της έντασης, ωστόσο προβληματίζει όλες τις πληθυσμιακές ομάδες η αυθαιρεσία και η σκληρότητα που επιδεικνύουν ορισμένοι τοπικοί εκπρόσωποι της οθωμανικής αρχής (αγιάννηδες). Τον 16ο αιώνα παρατηρούμε μια πληθυσμιακή ισορροπία στην πόλη των Σερρών, όπου σε σύνολο 30.000 κατοίκων, περίπου 12.500 είναι Τούρκοι, οι υπόλοιποι είναι Χριστιανοί και λίγοι Εβραίοι. Ισορροπία που διατηρείται και κατά τον 18ο αιώνα.

Στα 1894, σύμφωνα με την πολύτιμη μαρτυρία του Π. Ν. Παπαγεωργίου, η πόλη έχει πληθυσμό 28.000 κατοίκους, εκ των οποίων 13.500 Τούρκοι, 13.000 Έλληνες, 1.100 Εβραίοι και 400 Τσιγγάνοι.

Η σημαντικότερη πηγή, στην οποία θα γίνει εκτενής αναφορά, είναι το «Σύστημα ή Διαταγαί» της κοινότητας Μελενίκου. Πρόκειται για πηγή που η αξία της ξεπερνά κατά πολύ τα όρια της περιοχής των Σερρών, δεδομένου ότι είναι το μοναδικό καταστατικό κοινότητας, μαζί με αυτό της Μυκόνου –που όμως απηχεί κυρίως τον τρόπο ρύθμισης ποινικών θεμάτων της περιοχής και όχι διοικητικής οργάνωσής της– που έχει σωθεί αυτούσιο και ψηφίστηκε σε περίοδο προγενέστερη του Χάττι-Χουμαγιούν του 1860. Το καταστατικό αυτό ψηφίστηκε από συνέλευση των κατοίκων του Μελενίκου (πρόκειται για χωριό που σήμερα ανήκει στη Βουλγαρία, περίπου 60 χιλιόμετρα βορείως της πόλης των Σερρών) στα 1813. Σημαντικές πληροφορίες θα αντλήσουμε αναφορικά με λαϊκές συνελεύσεις στις Σέρρες από τη Σερραϊκή Χρονογραφία του παπαΣυναδινού, που καλύπτει τη χρονική περίοδο από το 1598 ως το 1642. Επίσης από τον Π. Παπαγεωργίου που χρησιμοποιεί εκτενώς τον Κώδικα Α της Μητροπόλεως Σερρών, αφιερώνοντας σ' αυτόν ένα κεφαλαίο 26 σελίδων από τη μελέτη του.

Καλύπτει μια μεγάλη χρονική περίοδο, από το 1603 ως το 1913 και περιέχει αναφορές σε συνελεύσεις των σερραίων που οδηγούν σε συμπεράσματα για την οργάνωση της κοινότητάς τους.

Η παλαιότερη μαρτυρία που υπάρχει στις προαναφερθείσες πηγές για συνέλευση των ορθόδοξων κατοίκων των Σερρών αναφέρεται στα 1613, βρίσκεται στον Κώδικα Α της Μητροπόλεως και τη διασώζει ο Π. Παπαγεωργίου.

Κατά τη μαρτυρία αυτή, είναι ολοφάνερος ο κεντρικός ρόλος του μητροπολίτη και του τοπικού κλήρου στη συνέλευση εκείνη των σερραίων, η οποία κατέληξε σε εκλογή τριών τοπικών αρχόντων.

Ένα χρόνο μετά, έγινε πάλι λαϊκή συνέλευση, όπου σύμφωνα με τις πηγές επιβεβαιώνεται ξανά η σημασία του μητροπολίτη και του κλήρου στην τοπική σύναξη, αλλά και οικονομικών συσσωματώσεων (συντεχνιών) που αντιστοιχούσαν στα σημερινά επαγγελματικά σωματεία. Η διαχείριση των οικονομικών και η κατανομή της φορολογίας κατά τις φοροδοτικές ικανότητες του καθενός επικυρώνεται με τελετή θρησκευτικού περιεχομένου, ούτως ώστε να αποκτήσει αυξημένη σημασία η απόφαση της συνέλευσης. Στα 1615 ξαναγίνεται συνέλευση του κλήρου και του λαού που αυτή τη φορά ασχολείται με θέματα ρύθμισης του εμπορίου μέσω καθορισμού των μονάδων μέτρησης των πωλούμενων αγαθών. Εκτενή αναφορά σε συνέλευση των κατοίκων το 1638, που είχε οδυνηρές συνέπειες για τον ίδιο το χρονικογράφο, έχουμε στο χρονικό του παπαΣυναδινού.

«Τω αυτώ χρόνω, τον Φευρουάριον μήναν, με εδίωξαν εμένα τον Παπασυναδινόν όλοι οι Χριστιανοί και όλοι οι πολητία μικροί τε και μεγάλοι από τας Σέρρας και από το σπίτι μου και από την γυναίκα μου και από τα παιδία μου και από τα υπάρχοντα μου και από την πατρίδαν μου. Και σύνοδον έκαμαν και με έκριναν».

Βλέπουμε να έχει δικαστικές αρμοδιότητες και η ίδια η συνέλευση, και όχι μόνο η διοίκηση της κοινότητας.

Μία άλλη κατεξοχήν αρμοδιότητα της συνέλευσης της ορθόδοξης κοινότητας ήταν η εκλογή προσωρινού μητροπολίτη, όταν για διάφορους λόγους χήρευε η θέση.

Το «Σύστημα ή Διαταγαί» της κοινότητας Μελενίκου, που εξέδωσε στα 1946 ο Π. Πέννας, ψηφίστηκε «κατά κοινήν ψήφον, απάσης της συνελεύσεως της εν Μακεδονία Πόλεως Μελενίκου» την 1η Απριλίου του 1813. Εντυπωσιάζει η μεθοδικότητα και η επιμέλεια στη διατύπωση καθώς προηγείται το πρακτικό της συνέλευσης των κατοίκων, που έχει και ρόλο εισηγητικής έκθεσης θα έλεγε κανείς με σημερινούς όρους, και ακολουθεί το καταστατικό που περιέχει τριάντα άρθρα. Από το πρακτικό προκύπτει ανάγλυφα μια ζοφερή κατάσταση, όπου οι στόχοι της κοινότητας να καλύπτονται οι ανάγκες για τη λειτουργία των εκκλησιών και των σχολείων και να βοηθούνται τα φτωχά μέλη της κοινότητας δεν έχουν επιτευχθεί. Γι' αυτό και οι κάτοικοι συνειδητοποιούν την ανάγκη ενός καταστατικού το οποίο ορίζουν να τηρείται εφεξής με αυστηρότητα, συνοδεύοντας με κατάρες όποιους τυχόν αποπειραθούν να το καταστρατηγήσουν και με ευχές

όσους το εφαρμόσουν πιστά. Στα πρώτα τρία άρθρα καθιερώνεται η δυνατότητα να γίνονται αντικείμενα δανεισμού τμήματα της περιουσίας της κοινότητας σε φερέγγυα άτομα, με ενέχυρο και τόκο που να μην ξεπερνάει το 12% ετησίως. Τα επόμενα τέσσερα άρθρα ρυθμίζουν τα της εκλογής των αρχόντων από ετήσια συνέλευση αντιπροσώπων. Οι είκοσι αυτοί εκλέκτορες εκλέγουν τρεις επιτρόπους και τρεις εφόρους. Οι αρμοδιότητες των αρχών αυτών, που έχουν ετήσια θητεία, καθορίζονται στα άρθρα 824 του Καταστατικού. Ορισμένες διαχειριστικές αρμοδιότητες σχετικά με την περιουσία των σχολείων, των εκκλησιών, την είσπραξη των φόρων και τη συγκέντρωση της βοήθειας για τους φτωχούς ασκούνται από κοινού από τους επιτρόπους και τους εφόρους. Άλλες πάλι ανήκουν μόνο στους επιτρόπους, είτε μόνο στους εφόρους.

Από τις πρώτες ξεχωρίζουν η αρμοδιότητα να έχουν κλειδί από την «κάσσα» του κοινού (αρθ. 18) και να κρατούν τη σφραγίδα με την οποία σφραγίζονται όλα τα έγγραφα του Κοινού (αρθ. 29).

Από τις δεύτερες η υποχρέωση των επιτρόπων να επισκέπτονται τα σχολεία δύο φορές το μήνα, να προνοούν για το διορισμό και τη μισθοδοσία των δασκάλων με χρήματα της κοινότητας (δωρεάν παιδεία) και να λαμβάνουν πειθαρχικά μέτρα έναντι των μαθητών (άρθρα 20,21). Οι θέσεις αυτές αποτελούν τιμή και υποχρέωση ταυτόχρονα γι' αυτούς που εκλέγονται, δεν είναι έμμισθες και η αποποίησή τους είναι δυνατή μόνον έναντι χρηματικού ποσού (μάλιστα αυτός που θα αρνηθεί χαρακτηρίζεται «διεστραμμένος» αρθ. 25). Οι εκλεγέντες λογοδοτούν ενώπιον της συνέλευσης στο τέλος της θητείας τους, οπότε και γίνεται η εκλογή των νέων επιτρόπων και εφόρων. Παράταση της θητείας είναι δυνατή αν αυτό το ζητήσει η συνέλευση και το δεχτούν οι λογοδοτήσαντες (αρθ. 27). Το καταστατικό τελειώνει με διαδικαστικές ρυθμίσεις, ποινές για αμέλεια κατά την εκτέλεση των καθηκόντων και προβλέψεις για περιπτώσεις απουσίας εκτός Μελενίκου κάποιου από τους εφόρους ή τους επιτρόπους (αρθ. 2831).

Αξιολογώντας το καταστατικό, βλέπει κανείς να κυριαρχούν τα δημοκρατικά και φιλελεύθερα στοιχεία. Πρόκειται για πάντρεμα των καλύτερων στιγμών αμεσοδημοκρατικών παραδόσεων των ελληνικών κοινοτήτων, με ιδέες ευρωπαϊκήςδιαφωτιστικής προέλευσης που ευδοκιμούσαν στη Βαλκανική και φορείς τους ήταν οι

έμποροι που ταξίδευαν από και προς το Μελενίκο. Επίσης η εκκλησία χάνει τον πρωταρχικό της ρόλο καθώς ο μητροπολίτης έχει πλέον ρόλο απλώς επιβεβαιωτικό των αποφάσεων των επιτρόπων και των εφόρων κι έτσι αποτρέπονται διενέξεις που κατέληγαν εις βάρος των μελών της κοινότητας. Υπάρχει έντονο το στοιχείο της κοινωνικής κοινοτικής πρόνοιας και αυτό αντικατοπτρίζει ένα στενό δεσμό κοινωνικής αλληλεγγύης μεταξύ των κατοίκων αλλά και μια εμπιστοσύνη ότι οι εκλεγμένοι θα διαχειριστούν ευσυνείδητα τις κοινοτικές υποθέσεις.

Με την υπόθεση του Χάττι-Χουμαγιούν στα 1856 και των εθνικών Κανονισμών στα 18601862, τέθηκε σε κίνηση μια διαδικασία εισαγωγής και επιβολής ενιαίας οργάνωσης σε όλες τις κατά τόπους κοινότητες ορθόδοξων ελλήνων. Από αυτή τη διαδικασία δεν θα μπορούσε να μείνει έξω η κοινότητα των Σερρών. Ο πρώτος κανονισμός της, που συντάχθηκε υπό το καθεστώς των Εθνικών Κανονισμών, χρονολογείται στα 1877, επί μητροπολίτη Φιλοθέου Βρυενίου. Νέος κανονισμός ενημερώνεται από το Πατριαρχείο στα 1892. Οι κανονισμοί αυτοί έχουν χαθεί. Στα 1902 θεσπίζεται νέος κανονισμός με τον οποίο διοικήθηκε η κοινότητα, μέχρι τον ερχομό των ελληνικών στρατευμάτων. Ο τελευταίος έχει διασωθεί χειρόγραφος και εκκρεμεί η έκδοσή του. Σημαντικότατη πηγή για να ανασυνθέσουμε το περιεχόμενο των δύο απολεσθέντων κανονισμών είναι τα «Πρακτικά της εν Σέρραις Εξαρχίας των Μητροπολιτών Θεσσαλονίκης και Σερβίων και Κοζάνης». Εκεί παρουσιάζεται ανάγλυφη η έριδα που συγκλόνισε την πόλη των Σερρών ανάμεσα στα έτη 18901892. Η αιτία για αυτήν την έριδα ήταν η παλαιότερη διαμάχη μεταξύ «Τσιπλάκηδων» (δηλαδή λαϊκών) και «Τσορμπατζήδων» (δηλαδή αριστοκρατών), που οξύνθηκε με τις προκλητικές παρεμβάσεις του μητροπολίτη στα κοινοτικά πράγματα υπέρ της δεύτερης μερίδας. Ο Κωσταντίνος Βαφείδης με τον ερχομό στα 1888 ως μητροπολίτης παρέδωσε τη διοίκηση των σχολείων σε ομάδα εύπορων και προέβαινε σε διάφορες ενέργειες αμφίβολης νομιμότητας. Η αποκορύφωση της διαμάχης έρχεται στις 26 Απριλίου 1891, όταν ο λαός μπαίνει στο μητροπολιτικό ναό των Αγίων Θεοδώρων και ο μητροπολίτης φυγαδεύεται στη Μονή Τιμίου Προδρόμου. Τον Ιούλιο του 1891 οι δύο μητροπολίτες (Θεσσαλονίκης και Σερβίων και Κοζάνης) αναλαμβάνουν πρωτοβουλία να φέρουν σε επαφή τις δύο πλευρές. Αυτή την

αγωνιώδη προσπάθεια, ιδίως του μητροπολίτη Κοζάνης, παρακολουθούμε στα «Πρακτικά» που διακρίνονται για το γλαφυρό ύφος αλλά και την ακρίβεια στη διατύπωση.

Τα στοιχεία που προσφέρει για την κατάσταση της κοινότητας οδηγούν σε δύο κυρίως συμπεράσματα: αφενός μια ανοιχτή και περισσότερο δημοκρατική απ' ότι παλιότερα έκφραση των διαφωνιών, που γίνεται εμφανής στις συναντήσεις που είχε καθεμία παράταξη ξεχωριστά με το μητροπολίτη και στις οποίες ο τρόπος που παρατίθενται τα αιτήματα θυμίζει σύγχρονες καταστάσεις διαπραγμάτευσης με λόγο, διαδικασίες και συγκεκριμένη τακτική για κάθε ομάδα (κάτι που δεν συνέβαινε την κλασική περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας). Αφετέρου, φαίνεται πως το καθεστώς των Εθνικών Κανονισμών έδωσε υπερβολικές εξουσίες στην τοπική εκκλησία, συνενώνοντας ουσιαστικά την πολιτική με τη θρησκευτική κοινότητα. Αυτό το σχήμα είχε αμφίβολη λειτουργικότητα και η επιτυχία του φαίνεται πως επαφιόταν στην καλή θέληση του μητροπολίτη να μην καταχραστεί τις εξουσίες του. Καλή θέληση που δεν υπήρχε στην περίπτωση των Σερρών και του Κωσταντίνου Βαφείδη.

Μετά την αποκατάσταση της εκτροπής, ο κανονισμός του 1892, μαζί με τον μεταγενέστερο του 1902, θα οδηγήσουν τις Σέρρες στο τέλος της οθωμανικής κυριαρχίας. Η σύντομη (1912-1913) βουλγαρική κυριαρχία θα δώσει τη θέση της στην ελληνική. Με την ένταξη των Σερρών στην ελληνική κρατική οντότητα, η κοινότητα θα ακολουθήσει την ομογενοποιημένη πλέον θεσμική συγκρότηση που προέβλεπαν οι σχετικοί νόμοι για το σύνολο των ελληνικών εδαφών.

Θ. Χαραλαμπίδης

Τάκη Φωτόπουλου

Η ΝΕΑ ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΑΞΗ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ

εκδ. Καστανιώτης

Σήμερα είναι λίγοι οι διανοούμενοι κι ειδικά στη χώρα μας, που πέρα από τις κάθε λογής προσδέσεις στο άρμα των εκάστοτε εξουσιών, εξακολουθούν ν'ασκούν μια πραγματικά ανατρεπτική κριτική απέναντι στο κυρίαρχο πολιτικό και οικονομικό μοντέλο και τις εκάστοτε εκδηλώσεις του, αδιαφορώντας για το τίμημα που αυτό συνεπάγεται. Σ'αυτή την κατηγορία ανήκει και ο Τάκης Φωτόπουλος, μια σημαντική περίπτωση έλληνα στοχαστή που ανδρώθηκε στο εξωτερικό, όπως και τόσοι άλλοι αρκετά γνωστοί σήμερα.

Σπούδασε νομικά, πολιτικές και οικονομικές επιστήμες στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, αναπτύσσοντας παράλληλα έντονη αντιΕΚΟΦική συνδικαλιστική δραστηριότητα. Το 1966 συνέχισε τις σπουδές του στην Αγγλία στο London school of economics. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας δραστηριοποιήθηκε στις γραμμές του αντιδικτατορικού κινήματος στο Λονδίνο, όπου, μεταξύ άλλων, συνεργάστηκε με την εφημερίδα «Μαμή» που εκδίδετο από τις «Επαναστατικές Σοσιαλιστικές Ομάδες» (ΕΣΟ). Παράλληλα δίδαξε οικονομικές επιστήμες στο πανεπιστήμιο του Βόρειου Λονδίνου από το 1969 έως το 1989. Τα τελευταία χρόνια είναι ο εμπνευστής και ο γενικός υπεύθυνος σύνταξης του διεθνούς περιοδικού ριζοσπαστικής οικολογίας «Κοινωνία και Φύση» (που από το 8ο τεύχος του 1996 συνεχίζεται ως «Δημοκρατία και Φύση»).'Εχει γράψει τα βιβλία: «Εξαρτημένη ανάπτυξη –Η ελληνική περίπτωση», «Ο πόλεμος στον Κόλπο –Η πρώτη μάχη στη σύγκρουση Βορρά-Νότου» (Εξάντας) και «Η νεοφιλελεύθερη συναίνεση και η κρίση της οικονομίας ανάπτυξης» (Γόρδιος). Σύντομα θα κυκλοφορήσει από τις εκδόσεις Καστανιώτη το τελευταίο έργο του: «Προς μία περιεκτική δημοκρατία: Η κρίση της οικονομίας ανάπτυξης και η ανάγκη για ένα νέο απελευθερωτικό πρόταγμα», όπου διατυπώνει σε μια πιο ώρτιμη μορφή τις θεωρητικές και πολιτικές του θέσεις για την άμεση και οικονομική δημοκρατία, την υπέρβαση της οικονομίας της αγοράς αλλά και του κρατισμού, προς την κατεύθυνση μιας πραγματικά ορθολογικής κατανομής των πόρων και της πολιτικής ισχύος μεταξύ των συνομοσπονδιακά οργανωμένων και παραγωγικά αυτόνομων κοινοτήτων σε διεθνές επίπεδο.

Τα κείμενα που περιέχονται στο βιβλίο για το οποίο μιλάμε εδώ πρωτοδημοσιεύτηκαν (εκτός από τρεις εξαιρέσεις) σαν δεκαπενθήμερες επιφυλλίδες στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία από το 1987 έως και το 1996. Ο κύριος στόχος του συγγραφέα είναι να ερμηνεύσει τη νέα διεθνή τάξη και τις επιπτώσεις για τη χώρα μας, εξετάζοντάς την μέσα από τρεις διαστάσεις: την πολιτική, την οικονομική και την ιδεολογική. 'Οπως γράφει χαρακτηριστικά ο ίδιος:

> Η Νέα Διεθνής Τάξη δεν είναι μόνο πολιτική, ως συνέπεια της κατάρρευσης του «υπαρκτού» σοσιαλισμού και του αντίστοιχου τέλους του ψυχρού πολέμου.
>
> Εξίσου σημαντική είναι η οικονομική και ιδεολογική της διάσταση. Η διεθνοποίηση της οικονομίας της αγοράς και η καθολίκευση του οικονομικού προγράμματος της νεοφιλελεύθερης συναίνεσης οροθετούν την οικονομική διάστασή της. Αντίστοιχα, η μεταμοντέρνα μυθολογία του τέλους των ιδεολογιών προσδιορίζει την ιδεολογική της διάσταση.

Το θεματικό πλαίσιο του βιβλίου είναι αρκετά ευρύ και περιλαμβάνει τη νέα παγκόσμια οικονομική τάξη και το ρόλο της Ελλάδας σ'αυτή, τη σημερινή κατάσταση της αριστεράς και την εξέλιξη του ελληνικού σοσιαλφιλελευθερισμού, την εγκληματικότητα και τα ναρκωτικά, τη διεθνή πολιτική και τη νέα Βαλκανική τάξη, την πολιτική των Μέσων Μαζικής «Ενημέρωσης» έως τους ποικίλους φονταμενταλισμούς και τις θρησκευτικές αναβιώσεις.

Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία, πέρα από την οξύτητα των αναλύσεων και τη σχολαστική τεκμηρίωσή τους, είναι η απόπειρα άρθρωσης μέσα από την κριτική στην αντιπροσωπευτική διακυβέρνηση (που καταχρηστικά ονομάζεται σήμερα «αντιπροσωπευτική δημοκρατία») μιάς εναλλακτικής πολιτικής πρότασης με κατεύθυνση το συνομοσπονδιακό κοινοτισμό για μια οικολογική και δημοκρατική κοινωνία. Στο τελευταίο άρθρο του βιβλίου με τίτλο «Για μία Δημοκρατική Οικολογική κοινωνία» ο συγγραφέας τονίζει τα εξής:

> Η κοινότητα θα μπορούσε να αποτελέσει τη θεμελιακή κοινωνική, πολιτική και οικονομική μονάδα πάνω στην οποία θα βασιζόταν ένας νέος τύπος κοινωνίας, δηλαδή ένα τρίτο κοινωνικό σύστημα πέρα από το σοσιαλιστικό κρατισμό και το νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό.
>
> Εντούτις, μονολότι στο θεσμικό αυτό πλαίσιο οι κοινότητες υποτίθεται ότι είναι αυτοδύναμες, ένας υψηλός βαθμός ανταλλαγών μεταξύ τους είναι αναπόφευκτος και, σε ένα βαθμό, επιθυμητός. Αυτό σημαίνει ότι μερικές σημαντικές οικονομικές αποφάσεις πρέπει να παίρνονται στο περιφεριακό και το συνομοσπονδιακό επίπεδο, όταν δεν είναι δυνατή ή σκόπιμη η λήψη αποφάσεων στο τοπικό επίπεδο. Ακόμα, πέρα από τις οικονομικές αποφάσεις, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι σημαντικά οικολογικά προβλήματα δεν είναι δυνατόν να επιλυθούν στο τοπικό επίπεδο. Η νέα αντίληψη της δημοκρατίας που βασίζεται στην κοινότητα δεν είναι τοπικιστική. Το τέταρτο λοιπόν θεμελιακό στοιχείο της σύγχρονης αυτής της αντίληψης της δημοκρατίας είναι ο συνομοσπονδισμός, δηλαδή η ανάγκη συνομοσπονδιοποίησης των κοινοτήτων, που οργανώνονται και λειτουργούν με βάση τη δημοκρατική αρχή.

Δημήτρης Μουστάκης

Ευτοπία

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Ταχυδρομική διεύθυνση:
Περιοδικό Ευτοπία
Τ.Θ. 72086
Τ.Κ. 16310
Ηλιούπολη Αττικής

Ηλεκτρονική διεύθυνση:
http:www. geocities.com/~lib_community